

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Cilt : XIX

Cumhuriyetin 50. Yıldönümüne armağan

Yayın Komisyonu:

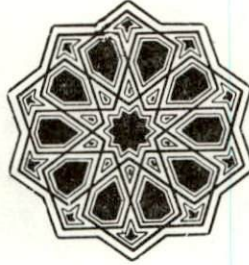
Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)
Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN
Prof. Dr. İ. A. ÇUBUKÇU
Doç. Dr. M. HATİBOĞLU
Doç. Dr. Hüseyin ATAY

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XIX

Cumhuriyetin 50. Yıldönümüne armağan

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

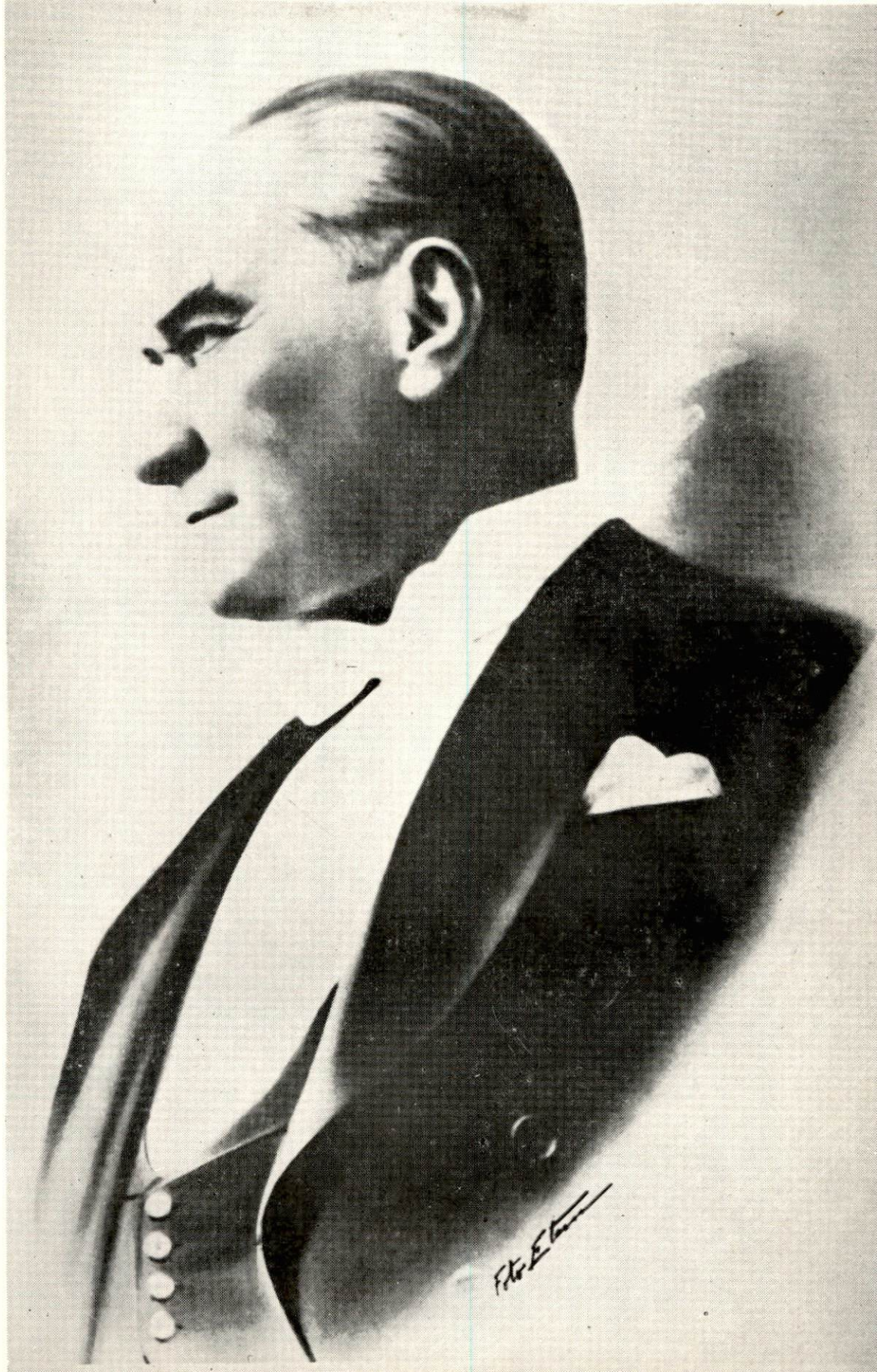
ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

GH : XIX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1973

Çıktı Yılı: 50. Yılında...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>Yunus Emre ve Din Felsefesi</i> .	1
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Parmenides ve Varlık Meselesi</i>	17
Prof. Dr. Şakir BERKİ, <i>İslâm Hukukunun Ana Hatları</i>	29
Prof. Dr. Mehmet TAPLAMACIOĞLU, <i>Dinler Bilimi</i>	41
Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>İbn Hibbân ve Tefsiri</i>	49
Doç. Dr. Mehmed S. HATİBOĞLU, <i>Hazret-i Aişe'nin Hadis Tenkitçiliği</i>	59
Doç. Dr. Gültekin ORANSAY, <i>Dinî Türk Musikisinde XVII. Yüzyılda Kullanılmış Makamlar</i>	75
Dr. M. Esad KILIÇER, <i>Kemâlpaşazade'nin Aile Hukuku ile İlgili Bazı Fetvâları</i>	83
Dr. Mehmet DAĞ, <i>İslâm Felsefesinde Aristocu Zaman Görüşü</i>	97
Dr. Beyza BİLGİN, <i>İslâm'da Muhtesiplik ve Eğitim Yönünden Değeri</i>	117
Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>İslâm Hukukunda Re'y ve İctihad</i>	123
Prof. Dr. Muhsin MAHDİ, <i>Çağımızın İslâm Düşüncesinde İslâm Felsefesi</i> (Çev. Hüseyin ATAY)	133
Laura Veccia VAGLIERI, <i>Ali-Muâviye Mücadelesi ve Hârici Ayrılmasının İbâdî Kaynakların Işığında İncelenmesi</i> (Çev. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI)	147
Şeyh Muhammed ABDUH, <i>İslâmın Müsamahasına Dönüş</i> . (Çev. Osman KESKİOĞLU)	151

	<u>Sayfa</u>
W. D. Ross, <i>Aristo'da Tabiat Felsefesi</i> (Çev. S. Hayri BOLAY) ...	155
Joachim WACH, <i>Toplumun Dini Teşkilatlanması</i> (Çev. Dr. M. Rami AYAS)	175
S. PİNES, <i>İbni Sinâ ve "Risâletü'l-Füsus Fi'l-Hikme"nin Yazarı</i> (Çev. Kifayet ÖZAYDIN)	193
Hartmuth SCHMÖKEL, <i>Sumer Dini</i> (Çev. ve Açıklayan Mehmet Turhan ÖZDEMİR)	197
Ord. Prof. H. Z. ÜLKEN, <i>Prof. Dr. Hikmet Birand (1904-1972)</i> ...	219
İgnaz GOLDZİHER, <i>İslâmda Hadisin Yeri Etrafında Mücadeleler</i> (Çev. Dr. Cihad TUNÇ)	223
 <u>Kitap Tenkitleri :</u>	
<i>Muzaffer Sencer'in Allahın Varlığına Dair Bir Kitabı</i> (Süleyman Hayri BOLAY)	237
 <u>Kitap Tanıtma:</u>	
<i>Müşkilet al-İnsan</i> (S. Hayri BOLAY)	241
<i>Müellifine Okunulan Bir Asıl Nüsha ile Karşılaştırılıp Düzeltilmiş Bir Kitabı'l-İktidab Nüshası</i> (Günay TÜMER)	247
<i>Yeni Bir Humâyun-nâme Nüshası</i> (Günay TÜMER)	253

DİNÎ TÜRK MUSİKİSİNDE XVII. YÜZYILDA KULLANILMIŞ MAKAMLAR

Doç. Dr. GÜLTEKİN ORANSAY

Giriş :

Dinî Türk musikisi eserlerinin sözlerini (güftelerini) veren yazmaların en eskileri XVII. yüzyıldan kalmadır.¹ Dolayısıyla dinî Türk musikisinin XV.-XVI. ve daha önceki yüzyıllarda sahip olduğu dağar (mahfuzat /repertoire) konusunda bilgimiz çok sığdır. Buna karşılık XVII. yüzyıldan kalma 42 parçanın notası² ile yüzden çok parçanın sözleri³ elimizde olduğundan bu yüzyılın dağarı hakkında oldukça yeterli sayılabilecek bilgiye sahibiz. Aşağıda özeti sunulan araştırma, sözgelimi XVII. yüzyılda kullanılmış makamlar konusunda en çok % 10 yanlış payıyla kesin bilgilere ulaşabilecek durumda bulunduğumuzu göstermektedir.

Yöntem :

XVII. yüzyıl Türk cami ve tekke musikilerinde kullanılmış makamlar araştırılırken, *Ali Ufki*'nin büyük çoğunlukla makamlarını belirtmeden verdiği 42 parça değerlendirilememiş, *Sadeddin Nüzhet Ergun*'un sözlerini daima makam (ve % 14,20'sinde usul) belirterek yayınladığı 141 parçayla yetinilmiş, karşılaştırmalarda yararlanmak üzere bunlara XVIII. yüzyıldan kalma 549 parça katılmıştır. Böylece toplam olarak 690 parça yüzyıl, makam ve usul açılarından değerlendirilerek sonuçlar 1. çizelgede özetlenmiş, herbirinin 10'dan çok örneği bulunan 25 makam ayrıca kullanılış sıklığına göre dizilerek 2. çizelge düzenlenmiştir.

1 Sadeddin Nüzhet Ergun: *Türk Musikisi Antolojisi*, 1. cild: *Dinî Eserler* (İstanbul 1942) 5. ve 16. sf

2 Ali Ufki'nin (asıl adı Albert Bobovski) el yazısıyla asılları Paris Ulusal Kitaphı AF. 292 ve Londra Britanya Müzesi Sloane 3114'te kayıtlıdır. Çevriyazısı (transcription) için bk. Dr. Gültekin Oransay: *Ali Ufki ve Dinî Türk Musikisi* (Ankara 1972, teksir)

3 Sadeddin Nüzhet Ergun, anılan kitap, 56.-115. sf

Makamlar :

1. Çizelge'den görüleceği gibi XVII. yüzyılda dinî Türk musikisinde aşağıda nitelikleri kısaca belirtilmiş 38 makam kullanılmış, sonraki yüzyılda kullanılan 29 makam için XVII. yüzyıldan henüz örnek ele geçmemiştir:

Acem : Dügâh'tan başlar, acem'de asma karar vererek dügâh'te durur.⁴

Acemaşîran : Acem gibi başlayıp segâh yerine nihavend kullanarak acemaşîran'da duran terkiptir.

Acembuselik : Acem gibi başlayıp sonradan segâh yerine buselik kullanarak dügâh'ta durur. (Kantemir'de yoktur)

Arazbar : Evc yerine acem kullanan bir bayatîdir.

Aşîran (Kantemir'de: aşîranî olarak anılır, fakat tanımı yoktur): Hüseyinî'den başlayıp hüseyinî-aşîran'da durur.

Babatahir : Muhayyer'den başlayıp neva'da asma karar verir, hüseyinî yerine bayatî (mibemol) kullanarak dügâh'ta durur.

Bayatî : Dügâh'tan başlar, neva'ya ulaşıncâ hüseyinî yerine bayatî (mibemol) kullanır, dügâh'ta durur. (Evc yerine acem kullansa arazbar olur)

Bestenigâr : Kantemir'e göre aslında gerdaniyye'den başlayıp segâh'ta durur (Hisardan ayrılığı hisar yerine neva kullanıp dügâh yerine segâh'ta durmasıdır), çargâh'tan başlayıp irak'ta duran türü asıl segâhın aktarılmışdır.

Buselik : Dügâh'tan başlayıp segâh yerine buselik kullanıp dügâh'ta durur. (Hüseyinî'den yalnız buselik perdesiyle ayrılır, aşîran'da dursa buselik aşîranî olur.)

Çargâh : Çargâh'tan başlayıp gene çargâh'ta duran tek makamdır. (Kantemir'e göre buselik değil, segâh kullanır. Gene çargâh'ta duran nihavend-i sagîr makam değil, terkiptir.)

Dügâh : Kantemir'e göre uşşak makamının gerçek adıdır. Dügâh perdesinden başlar, gene orada durur.

4 Burada verilen ve XVII. yüzyıl için geçerli olan makam tanımları *Kantemiroğlu Edvari*'na (1795 yöresi yazılmış, *Şehbal*'in 66.-84. sayılarında yayınlanmıştır) dayanır. Kantemir'in verdikleri için Kâzım Uz'un "*Musiki Istulâhati*" (yeni basımı Ankara 1964) ile Haşim Bey'in "*Mecmua*"sı (İstanbul 1864) esas alınmıştır. Bu tanımlarda tam perdeler (rast, dügâh, segâh, çargâh, neva, hüseyinî, evc ve üst ile alt sekizlileri) olağan perdeler sayıldığından bir makamın ancak bunlar dışında perde kullanması halinde (sözgelimi evc yerine acem ya mahur, segâh yerine buselik ya nihavend) perdeler belirtilir.

Dügâh hüseyinî : Hüseyinî'den değil, dügâh perdesinden başlayıp dügâh'ta duran makamdır. (Kantemir'de yoktur.)

Evc : Evc'den başlayıp irak'ta durur. (Tiz perdelarla başlayan irak makamıdır.)

Hicaz : Neva'dan başlar, uzal gibi ilerleyip dügâh'ta durur.

Hisar : Dügâh'tan başlar, neva yerine hisar (rediyez), tizlerde şehnaz ve evc kullanarak dügâh'ta kalır.

Hüseyinî : Hüseyinî'den (Kantemir'e göre dügâh'tan) başlayıp dügâh'ta durur.

Hüseyinî-aşîran : Aşîran makamının tam adı.

Irak : Yegâh ya dügâh'tan başlayıp irak'ta durur.

İsfahan : Uzzal'dan ve uzal gibi başlar, saba gibi dügâh'ta durur.

Mahur : Gerdaniyye'den başlayıp evc yerine mahur ve segâh yerine buselik kullanılarak rast'ta durur.

Muhayyer : Muhayyer'den (Kantemir'e göre hüseyinî'den) başlayıp dügâh'ta durur. (Neva makamının aktarılmış sayan Kantemir neva yerine saba kullanılacağını söyler.)

Neva : Neva'dan (Kantemir'e göre dügâh'tan) başlayıp burada asma durur ve dügâh'ta kesin durur. (Aşîran'da dursa nühüft ya neva-aşîran olur)

Neva-sünbüle : Neva gibi başlayıp sünbüle gibi dügâhta durur. (Kantemir'de yoktur.)

Nevruz-i acem : Muhayyer'den başlayıp evc yerine acem ve segâh yerine nihavend (ya tiz segâh yerine sünbüle) kullanarak acem'de durur. (Kantemir'de yoktur.)

Nevruz-uşşak : Nevruz gibi başlayıp uşşak gibi dügâh'ta durur. (Kantemir'de yoktur.)

Nikriz : Rast'tan başlayıp çargâh yerine uzal kullanarak rastta durur.

Nühüft : Neva gibi başlayıp aşîran'da kalır.

Pencgâh : "kavl-i atik" pencgâh (çargâhlı) neva makamı gibi başlayıp rast makamı gibi durur (Kantemir bunun rast makamından ayrılığı olmayacağı düşüncesindedir); "kavl-i cedîd" pencgâh (uzzallı) ise rasttan başlayıp segâh yerine buselik ve nişabur gibi çargâh yerine uzal kullanarak rast'ta kalır.

Rahatü'l-ervah : Hüseyinî yerine acem (midiyez) ve çargâh yerine uzal kullanıp hicaz yüzünden başlayarak ırakta duran bir çeşit evc'dir.

Rast : Rast'tan başlayıp rast'ta durur.

Rehavî : Rast gibi başlayıp biterse de yegâh'a inmek ve bu gidişi iyice belirtmek zorundadır. (Kantemir "ismi var, cismi yok" makam sayar.)

Saba : Dügâh'tan başlar, saba ve evc ya acem kullanarak dügâh'ta durur.

Segâh : Segâh'tan başlayıp segâh'ta durur. (Dügâh'ta durursa maye olur.)

Sünbüle : Muhayyer'den başlayıp segâh yerine sünbüle kullanır, ortada evc yerine acem, sonda neva yerine saba perdesiyle ilerleyip dügâh'ta durur. Genliği çok olduğundan şah ve mansur gibi ahenklerden okunamaz.

Şehnaz : Muhayyer'den başlayıp şehnaz ve uzal kullanarak dügâh'ta durur. (Uzsal'ın tize aktarılmış sayılabilir.)

Uşşak : Dügâh ya neva'dan başlayıp evc yerine acem kullanarak dügâh'ta durur. (Kantemir dügâh makamı ile bir tutar.)

Uzsal : Dügâhtan başlayıp çargâh yerine uzal kullanarak dügâh'ta durur.

Zirgüle (ya zengüle) : Dügâh'tan başlayıp rast yerine zengüle kullanarak dügâh'ta durur. (Uzsal'ın peste aktarılmışdır.)

Sonuç:

Sunulan iki çizelge, makamlar üzerine yukarda özetlenen bilgilerin de ışığında yorumlanınca şu sonuçlara erişilebilir:

a) Halk ve dindışı sanat musikimizde olduğu gibi dinî musikimizde de en çok kullanılan makamlar olan hüseyinî ile uşşak⁵ XVII. yüzyılda neva ile acem'den sonra 3. ve 4. görünmektedir. Değerlendirilen parçaların sadece 132 tane oluşu, ve 1. ile 3. ve 4. arasında sadece 4 sayı fark bulunuşu dolayısıyla bu sonuç kuşkuyla karşılanabilir.

5 Hüseyinî makamı halk musikimizde en sık kullanılan makam olduğundan Kemal İlerici'nin "*Bestecilik Bakımından Türk Müziği ve Armonisi*" (İstanbul 1969) başlığıyla yayınlanan kuramında çıkış noktası alınmış, XX. yüzyıl dağarında kullanılış sıklığı bakımından ancak yedinci gelmekle birlikte (bk. Yılmaz Öztuna: *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, I. cilt, İstanbul 1969, 273. sf) XVII. yüzyılda dindışı sanat musikimizin en sık kullanılan makamı olduğundan Ali Ufki'ce "*Mecmua-i Saz ü Söz*"ünde (Britanya Müzesi Sloane 3114) en başa getirilmiştir. Uşşak makamı XIX.-XX. yüzyıl dağarında kullanılış sıklığı bakımından birinci geldiği gibi (bk. Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi Lügati*, İstanbul 1949-54, 297. sf) Maragah Abdulkadir'in *Camiü'l-Elhan* ile *Makasidü'l-Elhan*'ında belirttiğine göre neva ve buselik ile birlikte Türklerin en sevdiği makamlardandır. (bk. Dr. Suphi Ezgi, *Nazarî, Amelî Türk Musikisi*, cilt IV, İstanbul 1953, 190 ve 205. sf)

b) Bileşik makamlarda⁶ yok denecek kadar az parça vardır: acem-buse-lik, ısfahan, neva-sünbüle ve nevruz-uşşak makamlarından birer parça (% 3,03).

c) Basit makamlar içinde yalnız küçük ve büyük ikililerle yetinen⁷ makamlar, artık ikili kullananlara oranla daha sık kullanılmıştır:

Artık ikili kullanan basit makamlar:

Uzzal-nihavend arasında: hicaz, uzzal zengüle'den	7 parça
Evc-bayatî arasında: bayatî, babatahir'den	7 parça
Saba-hüseynî arasında: saba, sünbüle'den	9 parça
Çargâh-hisar arasında: hisar'dan	5 parça
Neva-acem arasında: rahatülervah'tan	1 parça
toplam	29 parça (%21,97)

Küçük ve büyük ikililerle yetinen basit makamlar 99 parça (% 75,00)

d) Küçük ve büyük ikililerle yetinen basit makamlar içinde tam perdeleri kullananlar, ötekilere oranla daha gözdedir:

Tam perdeleri kullanan makamlar:

Çargâh'ta duran: çargâh'tan	2 parça
Segâh'ta duran: segâh, bestenigâr'dan	5 parça
Dügâh'ta duran: dügâh, dügâh hüseyinî, neva, muhayyer, hüseyinî'den	33 parça
Rast'ta duran: rast, rehavî'den	3 parça
Irak'ta duran: irak, evc'den	11 parça
Hüseynî-aşîran'da duran: nühüft, aşîran'- dan	5 parça
toplam	59 parça (% 44,69)

Bir ya iki yarım perde kullanan makamlar: 40 parça (% 30,30)

6 Bileşik makam, gidişinin başında ve sonunda iki ayrı perde (sözgelimi acem-buselikteki gibi önce kürdi, sonra buselik) kullanan makamdır. (Dr. Suphi Ezgi ve Hüseyin Sadeddin Arel'in, sözgelimi acem, muhayyer, pengâh, saba ve segâh'ı bile içine alan "mürekkep makam" anlayışıyla ilgisi yoktur.)

7 Küçük ikililer bakıyye ya küçük mücenneb, büyük ikililer büyük mücenneb ya taninî olabilir. (Bu kavramlar için bk. Kâzım Uz: *Musiki Istılâhatı*, Ankara 1964)

Şu halde XVII. yüzyılda dinî Türk musikisi karmaşık makamlardan çok sade ve duru makamları, genellikle yanklık, hüznün, karamsarlık ve küskünlük yansıtan artık ikili aralığmdan çok iyimser, barışık ve açık olan küçük ve büyük ikili aralıklarını kullanmış, böylece eziklik ve yakarış havasından çok dinî ululuk ve mutluluğu dile getirmiş olmalıdır.

ÇİZELGE: 1

XV. - XVIII. Yüzyıllarda Dinî Türk Musikisi Dağıtım

makam	(toplam)	XV.-XVI. yüzyıllarda		XVII. yüzyıl*		XVIII. yüzyıl*	
		yüzyıllarda	a.b.c	d.e.f.h	a.b.c	d.f.g.h	
acem	(30)	1	10.—.—	1.—.—.—	14.2.—	1.1.—.—	
acem-aşiran	(2)	—	1.—.—	—.—.—.—	—.1.—	—.—.—.—	
acem-buselik	(1)	—	1.—.—	—.—.—.—	—	—.—.—.—	
arazbar	(15)	—	3.—.—	—.—.—.—	10.2.—	—.—.—.—	
aşiran	(11)	—	3.—.—	—.—.—.—	8.—.—	—.—.—.—	
babatahir	(24)	—	2.—.—	—.—.—.—	22.—.—	—.—.—.—	
bayatî	(26)	3	2.2.—	—.—.—.1	16.1.1	—.—.—.—	
bestenigâr	(11)	—	1.—.—	—.—.—.—	9.—.—	—.—.—.1	
buselik	(13)	1	4.—.—	—.—.—.—	6.1.1	—.—.—.—	
buselik-aşiran	(1)	—	—.—.—	—.—.—.—	1.—.—	—.—.—.—	
çargâh	(13)	—	1.1.—	—.—.—.—	9.—.1	—.—.—.1	
dilkeş	(4)	—	—.—.—	—.—.—.—	4.—.—	—.—.—.—	
dügâh	(14)	1	1.—.—	—.—.—.—	10.—.2	—.—.—.—	
dügâh hüseyinî	(3)	—	2.1.—	—.—.—.—	—.—.—	—.—.—.—	
dügâh ve muhayyer	(1)	—	—.—.—	—.—.—.—	1.—.—	—.—.—.—	
evc	(44)	—	6.1.—	—.—.—.—	33.1.—	3.—.—.—	
evc-aşiran	(1)	—	—.—.—	—.—.—.—	1.—.—	—.—.—.—	
evc-gerdaniye	(2)	—	—.—.—	—.—.—.—	2.—.—	—.—.—.—	
gerdaniye	(6)	—	—.—.—	—.—.—.—	6.—.—	—.—.—.—	
hicaz	(7)	—	—.1.—	—.—.—.—	2.2.—	1.—.—.1	
hicaz yüzünden uzzal	(1)	—	—.—.—	—.—.—.—	1.—.—	—.—.—.—	
hisar	(17)	—	2.—.—	—.3.—.—	11.—.—	—.1.—.—	
hüseyinî	(48)	1	6.2.—	2.—.—.—	33.4.—	—.—.—.—	
hüseyinî-aşiran	(11)	—	1.—.—	—.—.—.—	9.—.—	1.—.—.—	
hümayun	(2)	—	—.—.—	—.—.—.—	2.—.—	—.—.—.—	
ırak	(28)	—	3.—.—	1.—.—.—	20.—.—	2.—.1.1	
ısfahan	(14)	—	1.—.—	—.—.—.—	13.—.—	—.—.—.—	
kürdi	(5)	—	—.—.—	—.—.—.—	5.—.—	—.—.—.—	
mahur	(34)	—	4.—.—	—.—.—.—	29.1.—	—.—.—.—	
maye	(1)	—	—.—.—	—.—.—.—	1.—.—	—.—.—.—	
muhelif-i irak	(3)	—	—.—.—	—.—.—.—	3.—.—	—.—.—.—	
muhayyer	(22)	—	4.—.—	—.—.1.—	14.2.—	—.—.1.—	
muhayyer-buselik	(3)	—	—.—.—	—.—.—.—	2.1.—	—.—.—.—	

muhayyer-sünbüle	(1)	—	—	—	1.—	—
müstear	(2)	—	—	—	2.—	—
neva	(38)	—	10.1.2	1.—	20.3.1	—
neva-sünbüle	(1)	—	1.—	—	—	—
neva-uşşak	(2)	—	—	—	2.—	—
neva ve hüseyinî aşîran	(1)	—	—	—	1.—	—
nevruz	(2)	—	—	—	2.—	—
nevruz-i acem	(2)	—	2.—	—	—	—
nevruz-i arab	(1)	—	—	—	1.—	—
nevruz-uşşak	(2)	—	1.—	—	1.—	—
nihavend	(1)	—	—	—	—	1
nikriz	(7)	—	1.—	—	5.1.—	—
nişabur	(4)	—	—	—	3.1.—	—
nühüft	(6)	—	1.—	—	4.1.—	—
pengâh	(11)	1	2.1.—	—	7.—	—
rahatülervah	(5)	—	1.—	—	4.—	—
rast	(19)	—	1.1.—	—	10.—	3 2.1—1
rehavî	(14)	—	1.—	—	10.—	2.—1.—
saba	(30)	—	7.—	1.—	19.2.—	—1.—
saba-zemzeme	(1)	—	—	—	1.—	—
segâh	(29)	1	4.—	—	18.2—	—2.2
segâh maa müstear	(1)	—	—	—	1.—	—
segâh ve hisar	(1)	—	—	—	1.—	—
sultanî irak	(2)	—	—	—	2.—	—
sünbüle	(8)	—	1.—	—	6.1.—	—
şehnaz	(10)	—	1.—	—	9.—	—
tiz hüseyinî	(1)	—	—	—	1.—	—
uşşak	(47)	—	8.1.—	1.—	34.1.—	—1.1
uzzal	(14)	—	5.—	—	7.1.—	1.—
vech-i hüseyinî	(2)	—	—	—	2.—	—
zâvil	(2)	—	—	—	2.—	—
zemzeme	(1)	—	—	—	1.—	—
zirefkend	(2)	—	—	—	2.—	—
zirgüle	(2)	—	1.—	—	1.—	—
Altmışyedi	(690)	9	106.12.2	7.3.1.1	477.31.9	13.3.7.9

* Küçük harfler usulleri göstermektedir:

a = usulu belli olmayalar

b = düyek usulunda

c = sofyan usulunda

d = evsat usulunda

e = çenber usulunda

f = devrirevan usulunda

g = devrihindî usulunda

h = mevlevî âyini (çok usullü)

ÇİZELGE : 2

XV. - XVIII. Yüzyıllarda Kullanılmış ve Herbirinin 10'dan Çok Örneği Bulunan
25 Makam

Makam	XV. - XVI.	XVII.	XVIII.	TOPLAM
hüseyní	1	10	37	48
uřak	—	10	37	47
evc	—	7	37	44
neva	—	14	24	38
mahur	—	4	30	34
acem	1	11	18	30
saba	—	8	22	30
segâh	1	4	24	29
ırak	—	4	24	28
bayatî	3	5	18	26
babatahir	—	2	22	24
muhayyer	—	5	17	22
rast	—	2	17	19
hisar	—	5	12	17
arazbar	—	3	12	15
dügâh	1	1	12	14
ısfahan	—	1	13	14
rehavî	—	1	13	14
uzzal	—	5	9	14
buselik	1	4	8	13
çargâh	—	2	11	13
ařıran	—	3	8	11
bestenigâr	—	1	10	11
hüseyní-ařıran	—	1	10	11
pençgâh	1	3	7	11
Yirmibeř makam:	9 (% 100)	116 (%87,07)	452 (% 78,56)	577 (% 83,62)
Öteki 42 makam:	0 (% 0)	16 (% 12,93)	97 (% 21,44)	113 (% 16,38)
	9 (% 100)	132 (% 100)	549 (% 100)	690 (% 100)